

# Eesti hipiliikumine komsomoli fookuses

Valdur Ohmann

Eesti Rahva Muuseumis avati 15. märtsil 2013 näitus „Nõukogude lillelapsed”. See kajastab hipiliikumist Eestis. Näituse üks algatajaid Terje Toomistu pöördus näituse koostamise ajal Rahvusarhiivi poole küsimusega: „Kas KGB materjalide seas või kusagil mujal võiks leiduda andmeid hipiliikumise kohta?” Minu esialgne vastus oli eitav, sest KGB materjale sellest perioodist pole Riigiarhiivi jõudnud ja vaevalt õnnestuks mitteformaalse liikumise kohta mingeid kirjalikke andmeid leida. Põhjalikumaid otsinguid kroonis mõningane edu. Ilmnes, et kohalik komsomol oli siiski „pikajuukselistel” ja hipiliikumisel silma peal hoidnud ja sellest

kirjasõnas jäljegi jätnud. Eestimaa Kommunistlik Noorsooühing (ELKNÜ) oli saatnud Moskvasse Üleliidulisele Kommunistliku Noorsooühingu Keskkomiteele (ÜLKNÜ KK) ülevaatliku informatiivkirja siinsest hipiliikumisest. Kiri peitus arhivaalis, millel arhiivikirje „ELKNÜ KK õiend tööst alaealiste järelevalvetuse ja kuritegevuse ennetamiseks”. Otsest vihjet pealkirjas hipiliikumisele küll polnud, ent kausta läbisirvimise järel ilmnes, et muude dokumentide seas oli ka kiri, mis otseselt puudutas seda temaatikat. Kirja kaks esimest lõiku ei käsitle hipiliikumist, mistõttu need on jäetud publitseeritavast dokumendist välja.

ÜLKNÜ KK-le<sup>1</sup>

1. juuni 1970. a. nr. 448

sm. V. F. Duvanovile.

[— —]

Suvisel perioodil kogunevad tänavatele ja teistesse kohtadesse noored, kelle seas kohtab märkimisväärsel hulgal nn „pikajuukselisi”. Oma välimusega – pikkade juuste, ekstravagantse riietuse ja liigselt sundimatu käitumisega populariseerivad nad väärastunud lääne „moodi”.

Viimase kahe aasta jooksul, eriti 1969. aastal, suurenes lääne moe vulgaarse vormi „hipide” välimuse jäljendamine. Mõned noored inimesed hakkasid kandma pikki, üksikjuhtudel kuni õlgadeni juukseid. Esmajoones võtsid sellise moe üle klubide alalised külastajad, madala haridustasemega, märkimisväärses osas töölisnoored.

Neil „pikajuukselistel” noortel reeglina puudub oma filosoofiline platvorm. Spetsiaalselt püüeldakse olla sarnased kapitalistlike maade „hipidele”.<sup>2</sup> Enamikel juhtudel kuuluvad kohalikud „hipid” noorte hulka, kellel puuduvad mingidki tõsisemad poliitilised ideaalid. Nad on nõrgalt või üldse mitte seotud komsomoli ja teiste ühiskondlike organisatsioonidega. Nende huvide ring koondub eranditult neile „uudsustele”, millised tulevad läänest – „biit” ja „pop” – muusika, originaalne riietus, hulkumine tänavail, joomingud, mida sageli saadavad orgiad, ühiskondliku korra rikkumised.

Esineb juhtumeid, kui seda kategooriat esindavad noored tegelevad „fartsovka”<sup>3</sup>, on kaotanud

<sup>1</sup> ERAF, f. 31, n. 112, s. 52, l. 8–10.

<sup>2</sup> Dokumendist kumab läbi, et hipiliikumisest oli kosmolil hämar arusaam. „Pikajuukseliste” ja hipide vahele püüti asetada võrdusmärki.

<sup>3</sup> Fartsovka – vene keeles märgib see sõna hangeldamist, äritsemist, spekulatsiooni. Siinkohal on silmas peetud ärikaid, kes hangeldasid defitsiidiga, enamjaolt välisturistidega ja välismaa kaubaga.

hingelise kontakti vanema põlvkonnaga („meid ei mõisteta”) või on neil depressiivsed meeleolud (nõrga tervise tõttu, ebanormaalse pereelu jms. pärast).

Analüüsides negatiivsete protsesside põhjusi teatava hulga noorte seas, tuleb esikohale seada lääne propaganda mõjul jälgendada välismaist. Seda soodustavad isiklikud kontaktid välismaalas- tega.

Moodsate transistorraadiote hulk noorte käes suureneb. Nad kuulavad mitte ainult muusikat, vaid ka spetsiaalseid saateid eesti ja vene keeles („Ameerika Hääle”, BBC-i jt.).

Nii näiteks, pärast „Ameerika Hääle” lubadust saata igale soovijale ameerika kosmonautidest väriline foto, järgnesid toimetuse aadressile ka ENSV-st kirjad. Suurem osa saatjatest on alaealised – 14–17 eluaastates.<sup>4</sup>

Mitte vähem tähtsaks ilmnevate negatiivsete protsesside põhjuseks on vähene perekonna mõju. Harvad pole juhtumid, kus vanemad ei suhtu kriitiliselt oma laste käitumisse, arvavad, et hulkurlus, huligaansus, lääne „moe” jälgendamine – see kõik on „tühiasi”.

Nagu näitab statistika, on suurem osa halbade perekondadest töölisperede seast.

Tänase päevani ei ole komsomoliorganisatsioonid mitte alati pidanud efektiivset võitlust eba- tervete protsessidega teatava kategooriaga noorte seas. Komsomoliorganisatsioonide abiga pee- takse Tallinna linna siseasjade rajooniosakondades nende kohta arvestust, koostatakse fotoalbum „pikajuukselistest”.<sup>5</sup>

Siseministeeriumi organitele ja komsomolile on antud juhtnöörid selliste gruppide täiendavaks tundmaõppimiseks, väljaselgitamiseks, arvelevõtuks ja profülakteerimiseks.

ELKNU sekretär A. Purga<sup>6</sup> [allkiri]

Lõpetuseks tuleks selgitada arhiivindusli- kust aspektist, miks mõningad nähtused küll eksisteerisid, kuid kirjalikke allikaid nende kohta on napilt või need puuduvad üldse.

Hipindust käsitles nõukogude kord kui tänavahuligaansust, hulkurlust jne. See kõik kuulus pisikuritegevuse hulka ja pisikurite- gusid puudutavad materjalid ei kuulunud pikaajalisele säilitamisele. Teine lugu on Moskvasse saadetud kirjaga. Reeglina kuu- lus selline kirjavahetus alalisele säilitamisele ja see seletab ka vastava kirja säilimist ja ole- masolu.

Selgituseks veel üks mõnevõrra ana- loogne asi. Nähtus kui selline eksisteeris, aga otsest dokumentatsiooni selle kohta arhiivis peaaegu ei ole. Pärast sõda valgusid Eestisse idast „kotipoisid” või „kotimehed”. Need olid isikud, kes toiduainete hankimise

eesmärgil võtsid ette rongidel pikki retki Venemaalt Baltikumi, ajendatuna sealsest toiduainete puudusest, et mitte öelda näl- jahädast. Toiduainete väljaveole kehtestati küll piirmäärad, kuid neist püüti kõrvale hiilida. „Kotipoistega” kaasnes kuritegevuse kasv ja see omakorda sütitas kohalike ela- nike seas viha nende vastu. Kõik sõjajärgse põlvkonna inimesed on „kotipoistest” tead- likud, aga arhiivis dokumentatsiooni selle kohta leida – see peab olema siis pigem juhus.

Milles asi? Siin samalaadne lugu. Tegemist oli pisikuritegudega ja sellelaadseid materjale ei säilitatud pikaajaseks.

<sup>4</sup> See fakt iseenesest näitab, kui varvalt hoiti Nõukogude ajal väliskirjavahetusel silma peal. Isegi kirjasaatjate vanuseline struktuur oli tuvastatud.

<sup>5</sup> Vastavat dokumentatsiooni arhiivis ei ole õnnestunud leida. Kui sellised ka loodi, siis anti neile arvatavasti ajutine säilitustähtaeg ja teatava aja möödudes kuulusid need hävitamisele.

<sup>6</sup> Aare Purga (1937–1993). ELKNU esimene sekretär 1969–1972.